

דף ב'

שנאמר, "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיִּתָּה וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלַחָהּ מִבֵּיתוֹ", ובמסכת זו יתבאר בעזה"י היאך הגט נכתב, והיאך הוא נמסר, ושאר פרטי דיני גיטין.

וכמו כן כלל בדיניו, שכשם שהאיש יכול לגרש את האשה, על ידי שנותן לה את הגט בעצמו, כך הוא יכול לגרשה על ידי שליח, והוא הנקרא אצלנו שליח הולכה, שהוא נכנס תחת הבעל, והוא מוליך את הגט לאשה, והיא מתגרשת על ידי שהוא נותנו בידה.

ומבואר במשנתנו, שכשהבעל נמצא במדינת הים², [ויש אומרים גם במקומות קרובים יותר, כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך], **ושולח משם את שלוחו לגרש את האשה בארץ ישראל, כשהשליח נותן את הגט לאשה בארץ ישראל להתגרש בו, תיקנו חכמים, שמלבד מה שעלו לומר לה שהיא מתגרשת בקבלתו, עליו לומר גם, "בפני נכתב ובפני נחתם",** ונחלקו חכמים בטעם התקנה הזו.

א. לפי שאין בקיאים לשמה. לדעת רבה, טעם תקנת אמירת "בפני נכתב ופני נחתם", משום שאין בני מדינת הים בני תורה, ואינם יודעים שצריך לכתוב הגט לשם האשה, ככתוב "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיִּתָּה", לשמה³, ולפיכך, צריך השליח⁴ לומר, "בפני נכתב ופני

² כל חו"ל קרי ליה מדינת הים בר מבבל. [רש"י]. הא דלא נקט תנא קמא המביא גט מחוץ לארץ, כדקתני בגמרא ... משום דבחוזה לארץ הוה משמע כל חוצה לארץ, אפילו רקס וחגר, להכי נקט תנא קמא ממדינת הים, דמשמע רחוק ... לאפוקי רקס וחגר דפליגי בהו רבן גמליאל. [תוס'].]

³ ואם תאמר, מאי שנא לשמה דאין בקיאים משאר הלכות גיטין, כגון מחובר, ושינה שמו ושמה, ונכתב ביום ונחתם בלילה. ואין לומר דנקט לשמה דשכיח טפי ... והוא הדין שאר הלכות גיטין ... דהא אמר לקמן אלמא לרבה דוקא נקט לשמה ... ולא נקט מחובר. ומפרש רבינו תם, דבכל הלכות גיטין בקיאים, אלא דהך דרשה ד"וכתב לה" לשמה, אינה נראית להם עיקר דרשה, ואין בקיאים, פירוש אין חוששין לדרשה דלשמה. ולאחר שלמדו דלקמן, פירוש לאחר שקיבלוה. [תוס'].]

⁴ קשה דלקמן תניא, הוא עצמו שהביא גיטו, אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, מאי שנא הוא משלוחו, אי חיישין שמא לא נעשה לשמה, וטעמא דאמר לקמן מינקט נקט ליה בידיה ואיהו מערער עלויה, למה לא יערער אם מתחילה לא ידע דבעי לשמה, והשתא ידע. ואומר ר"י, דמסקינן בסמוך דרוב בקיאים הן, וסתם ספרי גמירי, וליכא אלא לעז בעלמא, דמסתמא שלא כדין יערער, והכא שמביאו הבעל בעצמו, ליכא למיחש אפילו ללעז, דתו לא מערער, כדאמר בסמוך מנקט נקיט בידיה וכו'. [תוס'].]

[דברים כ"ד א-ד'] כי יקח איש אשה ובעלה ויהיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר פריית ונתן בידה ושלחה מביתו. ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. וישנאה האיש האחרון וכתב לה ספר פריית ונתן בידה ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון אשר לקחה לו לאשה. לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה כי תועבה הוא לפני ה' ולא תחטיא את הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה.

מה נקרא גט

כתבו התוס', שאף שיש מקומות שגם שטרות ממון קרויים בשם "גט" סתם⁵, כשדברו במשנתנו בדיון גט אשה, לא הצרכו לפרש "גט אשה", ויכלו לשנות "גט" סתם, כי ברוב מקומות, כשאמרו "גט" סתם, הכוונה לגט אשה.

כמה שורות כותבים בגט אשה

כתב התוס', שנוהגים לכתוב גיטי נשים בשתיים עשרה שורות, והביאו שני טעמים לדבר. (א) רבינו תם מפרש, שהסיבה לכך, כי "גט" בגימטריא שנים עשר. (ב) ור"י שמע בשם רב האי גאון ובשם רבינו סעדיה, משום שהגט קרוי בתורה "ספר כריתות", כלומר ספר של הפסק, ומצינו בספר התורה שתיים עשרה שורות המשמשות לכריתות והפסקת עניין, שארבעת החומשים הראשונים הם עניין אחד, ובין חומש לחומש יש ארבע שורות חלקות, המפרידות בין החומשים, נמצא שבשלוש ההפסקות, שבין ארבעת החומשים, יש שתיים עשרה שורות של הפסקה וכריתות, וכנגדם נכתב הגט שהוא ספר הכריתות בשתיים עשרה שורות. [אבל משנה תורה אינו המשך העניין ההוא, אלא חוזר לתחילת הדברים, ושונה אותם, ואין להחשיב השורות שבינו לחומש הקודם כשורות המפסיקות עניין].

תקנת אמירת בפני נכתב ופני נחתם

כלל בדיניו, שהבא לגרש את אשתו, נותן לה שטר שבו הוא כותב לה שהוא מגרשה, והוא קרוי אצלנו גט, ובכך שהבעל נותן לאשה את הגט הזה היא מגורשת,

⁵ כדתנן בהשולח, אין עדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם, ואיירי בכל שטרות. ובפרק התקבל נמי תניא, וכן לגיטין, ומפרש התם גיטי ממון. [תוס'].]

ובפני נחתם, משום שאנו חוששים שלא נכתב הגט לשמה, כדברי רבה, גם כששנים הביאו יחד את הגט, יש לחוש שלא נכתב לשמה, וצריכים לומר בפני נכתב ובפני נחתם. < ואם טעם אמירת בפני נכתב ובפני נחתם משום שאנו חוששים שיבוא בעל ויערער עליו לומר מזויף הוא, ואין שיירות מצויות לקיימו, ותהא אמירה זו לקיום הגט, כדברי רבא, כשהם שנים, אינם צריכים לומר בפני נכתב ובפני נחתם, שהרי תמיד יוכלו לקיימו, כדין קיום שטרות, שהרי הם שנים.²

ב. כשהשליח מביא גט ממדינה למדינה בארץ ישראל, כגון מיהודה לגליל. < אם טעם אמירת בפני נכתב ובפני נחתם, משום שאנו חוששים שלא נכתב הגט לשמה, כדברי רבה, באופן הזה, אין לחוש שלא נכתב לשמה, שהרי נכתב בארץ ישראל, שבקיאיים בדין לשמה, ואין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. < ואם טעם אמירת בפני נכתב ובפני נחתם, משום שאנו חוששים שיבוא בעל ויערער עליו לומר מזויף הוא, ואין שיירות מצויות לקיימו, ותהא אמירה זו לקיום הגט, כדברי רבא, כן הדין גם כששליח מביא גט מיהודה לגליל, מאחר שאין שיירות מצויות לקיימו, צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. [ובדף ד' יתבאר בעזה"י, שגם לפי סברת רבא, אין צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", כי בארץ ישראל שיירות מצויות גם ממדינה למדינה].

ג. כשהשליח מביא גט באותה מדינה במדינת הים, כגון מעיר לעיר. < אם טעם אמירת בפני נכתב ובפני נחתם, משום שאנו חוששים שלא נכתב הגט לשמה, כדברי רבה, גם באופן הזה, יש לחוש שלא נכתב לשמה, שהרי נכתב במדינת הים, שאין בקיאיים בדין לשמה, וצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. < ואם טעם אמירת בפני נכתב ובפני נחתם, משום שאנו חוששים שיבוא בעל ויערער עליו לומר מזויף הוא, ואין שיירות מצויות לקיימו, ותהא אמירה זו לקיום ² כן פירש הקונטרס, למאן דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו אלו יקיימוהו. וקשה, דאטו בכיפא תלו להו, שיהו מזומנין לקיימו כשיבא הבעל ויערער. ועוד דלמה לי דאתיוה בי תרי, כך שוים שנים מן השוק שמכירין חתימת העדים. ומפרש ריב"א, דאתיוה בי תרי, ואמרי שהבעל שלחם, דתו לא מהימן לומר לא שלחתי, דהכי אמר לקמן, שנים אין צריכין לומר בפני נכתב ... ומה אילו יאמרו בפנינו גירשה, מי לא מהימני, ולהאי לא חיישינן שמא חתתים במזיד עדים פסולין, דמסתמא כיון דשלח לה גט, כדין עשאו, דאינו חשוד להכשילה. [תוס'].

נחתם", ועל ידי זה שואלים אותו אם נכתב הגט לשמה, והוא אומר, כן³. ובדף ג' יתבאר בעזה"י, למה לא אומר בפירוש, "בפני נכתב לשמה ובפני נחתם לשמה".

ב. לפי שאין עדים מצוים לקיימו. לדעת רבא, טעם תקנת אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", משום שאין שיירות מצויות ממדינת הים לארץ ישראל, ואם יבוא הבעל אחר זמן ויערער, לומר לא כתבתי הגט, לא יהיו עדים מצוים להכיר חתימת העדים, וכדי שלא יוכל הבעל לערער, האמינו חכמים לשליח המביאו, שיקיים הוא את הגט על ידי שיאמר, "בפני נכתב ובפני נחתם". ובדף ג' יתבאר בעזה"י, למה לא די באמירת "בפני נחתם" וצריך לומר גם "בפני נכתב".

עוד יתבאר בעזה"י בדף ג', היאך עד אחד נאמן לעדות זו, בין לרבה ובין לרבא.

ומסקנת הגמרא בדף ד', שרבה מודה לרבא, שתקנו לומר בפני נכתב ובפני נחתם לקיים את הגט, אלא שלדעת רבה תקנו כן גם לברר שנכתב הגט לשמה.

חילוקי דינים בין הטעמים הנ"ל

נתבאר, שנחלקו רבה ורבא, מדוע תקנו חכמים שהשליח המביא גט ממדינת הים צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", האם משום שאינם בקיאיים בדין לשמה, או משום שלא יוכלו לקיימו מערעור הבעל. ולהלן יתבאר בעזה"י, באלו אופנים הדין חלוק בין שני הטעמים הללו.²

א. כששנים נעשו יחד שלוחים להביא את הגט, והם מביאים אותו יחד. < אם טעם אמירת בפני נכתב

² הא דפירש הקונטרס, דממילא שילינן ליה אי הוה לשמה, ואמר אין, אין נראה, דלא משתמיט בשום דוכתא שיהא צריך לישאל, ועוד דאם כן לימא איכא בינייהו אם צריך לישאל. ואומר ר"י דסתמא לשמה קא מסהיד, כדפירש בקונטרס נמי בסמוך. והא דאמר לקמן, מי קתני בפני נכתב ובפני נחתם לשמה, נהי דסתמא לשמה משמע, מכל מקום כיון דעיקר תקנה משום לשמה הוא, הוה ליה למימר בהדיא. [תוס'].

³ [א] לא מצי למימר מוליך איכא בינייהו, [שנכתב בארץ ישראל במקום בקיאיים, ואין חשש שלא נכתב לשמה, אבל מאחר שאין השיירות מצויות, יש לחוש לערעור הבעל]. דלרבה נמי לרבנן בתראי, במוליך צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, דגזרינן מוליך אטו מביא. ולתנא קמא נמי הוי בכלל הא דאמר, איכא בינייהו ממדינה למדינה בארץ ישראל. [ב] והא דלא קאמר גט מקויים איכא בינייהו. משום דהוי בכלל דאתיוה בי תרי דדמי למקויים. [תוס'].

שנאמנת בספירה שסופרת לעצמה.²

ג. **וכן דבר שהחזק לאיסור, אך ביד האדם לתקנו, גם כן עד אחד נאמן עליו לומר שהוא מותר,** כמו תבואה, שהיתה בחזקת טבל, ובשר שהיה בחזקת שאינו שחוט, שעד אחד נאמן לומר שהתבואה מתוקנת והבשר נשחט, משום שבידו לעשות דברים אלו.⁷

ד. **ואומר ר"י, שבשאר איסורים, כגון טבל והקדש וקונמות, מספקא לן במסכת יבמות, אם מהימן אפילו איתחזק איסורא ולא בידו, או לא.⁷**

היאך מועילה עדות של שליח לבדו

לעיל נתבאר, ששליח המביא גט ממדינת הים, נאמן לבדו לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", ועל פי עדותו שלו, הגט כשר, והאשה מותרת.

וענין זה טעון, היאך מתירים את האשה על פי עדות של עד אחד, הלא כבר נתבאר, שאשה שהחזקה אשת איש, אין להתירה אלא בעדות גמורה של שני עדים.

וביארנו ענין זה, **הן לפי דעת רבה, האומר, שהשליח מעיד על הגט שנכתב לשמה, והן לפי דעת רבא, האומר, שהשליח מעיד לקיים את הגט, שאינו מזויף.**

ולפי דברי רבה, האומר, שתקנו לומר בפני נכתב ובפני נחתם, כדי לברר שהגט נכתב לשמה, באמת מעיקר הדין לא היה צריך לחוש שלא נכתב הגט לשמה, כי רוב ישראל בקיאים בדין זה, ויודעים שיש לכתוב את הגט לשמה. ואף לדעת רבי מאיר, החושש למיעוט,¹ בזה אין אפילו מיעוט שטועים בו, שהרי כתיבת הגיטין מוטלת על הסופרים, וסתם סופרי הדיינים הכותבים גיטין, יודעים שצריך לכתוב הגט לשמה.² אלא שחכמים החמירו בדבר זה, לחוש, שמא

² ואם תאמר, אם כן אפילו איתחזק איסורא. ויש לומר, דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה, וכשעברו שבעה טהורה ממילא, ולא איתחזק איסורא, וגם בידה לטבול. [תוס'].

⁷ ושחיטה אף על גב דהשתא אין בידו לתקנו, מעיקרא היה בידו לשחוט ... ומה שאנו סומכין על הנשים בשחיטה, אף על פי שאין יודעות הלכות שחיטה, כיון שבידה ללמוד לשחוט, או להשכיר אחרים שישחטו לה כבידה דמי. [תוס'].

^ח ואם תאמר, אי עד אחד נאמן בשאר איסורין אפילו איתחזק איסורא ולא בידו, אמאי איצטריך וספרה לה לעצמה. ויש לומר דסלקא דעתך דחשיב כמו דבר שבערוה. [תוס'].

¹ גבי קטן וקטנה אין חולצין ולא מייבמין, קטן שמא ימצא סריס, קטנה שמא תמצא איילונית. [רש"י].

² והוי כמו מיעוטא דמיעוטא, דלא חיישין אפילו לרבי מאיר.

הגט, כדברי רבא, כששליח מביא גט מעיר לעיר, מאחר ששיירות מצויות לקיימו, **אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.**

עדות המתקבלת בדיני תורה

א. **כל עדויות^א שבתורה, כגון בדיני ממונות ובדיני נפשות ובדיני איסור והיתר, אין מוציאים דבר מחזקתו, אלא בעדות של שני עדים לכל הפחות,** [כגון אם החזק זה בממון, אין מוציאים ממנו עד שיעידו שנים שהוא חייב. וכן אין ממיטים אדם אלא כשיעידו שנים שנתחייב. וכן אשה שהחזקה אשת איש, אינה מותרת עד שיעידו שנים שנתאלמנה או נתגרשה], שנאמר בדיני נפשות, "על פי שְׁנַיִם עֵדִים אוּ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד" (דברים י"ז ו'), ונאמר בדיני ממונות, "לֹא יִקּוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עֶוֹן וּלְכָל חֲטָאת בְּכָל חֲטָא אֲשֶׁר יִחְטָא עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוּ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יִקּוּם דְּבָר" (דברים י"ט ט"ו), ודיני עריות, כלומר גיטין וקידושין, למדים בגזרה שווה "דְּבָר" "דְּבָר" מדיני ממונות, שבדיני עריות נאמר, "כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרֹוֹת דְּבָר", ובדיני ממונות נאמר, "יִקּוּם דְּבָר".

ב. **ודבר שלא החזק לא באיסור ולא היתר, כגון חתיכה שאנו מסופקים בה אם היא חלב או שומן, עד אחד נאמן, לאסור או להיתר, וזהו שאמרו, עד אחד נאמן באיסורים.**

רש"י מפרש, שענין זה, שעד אחד נאמן באיסורים, למדוהו, **ממה שהאמינה תורה כל אחד ואחד מישראל, על הפרשת תרומה, ועל השחיטה, ועל ניקור הגיד, והחלב.²**

ותוס' מפרשים, שענין זה שעד אחד נאמן באיסורים, למדוהו מנידה, שנאמר בה, "וְיִסְפְּקָהּ לָהּ שְׁבַעַת יָמִים וְאָחַר תִּטְהַר" (ויקרא ט"ו כ"ח), ודרשו "וְיִסְפְּקָהּ לָהּ" לעצמה, הרי

^א "עדות" בדל"ת גרסינן ... ואית דגריס "עריות" ברי"ש, ולא נהירא, דאם כן מאי משני עד אחד נאמן באיסורין, מה לו להזכיר איסורין, והא ערוה נמי איסור הוא, והכי הוה ליה למימר, לא דמי לשאר עריות, והוה ליה ליתן טעם. ומיהו יש לומר, דהכי קאמר, עד אחד נאמן באיסורין להתיר, והא דבעי תרי, הני מילי לאסור, דחד לאו כל כמיניה. אבל הא דקאמר כל עריות לא אתי שפיר, דמאי "כל", עיקר דבר שבערוה אין פחות משנים זהו באשת איש בגיטין ובקידושין וזנות דאשת איש לאוסרה על בעלה. [תוס'].

² לא היה לו להזכיר הפרשת תרומה ושחיטה, דבהנהו נאמן אף על גב דאיתחזק איסורא, משום דבידו לתקנם, כמו שפירש הקונטרס בסמוך [תוס'].

ומאחר שיודע הוא שיהיה עליו לתת הגט בפני שנים או שלושה, ולא יוכל לתת רק בינו לבינה, לפיכך מתחילה אינו מסכים לקבל את הגט מהבעל, אלא אחר שנתברר לו היטב שהבעל שולח אותו ברצון, ולא יבוא אחרי כן לערער, ולפיכך אין לחוש שיארע כן, ואף אם יארע כן שיבוא הבעל ויערער, מאחר שבוודאי דקדק השליח בתחילת השליחות שהגט ניתן בהכשר, הוא נאמן, ולא הבעל.

למה לדעת רבה השליח אינו אומר בפירוש שהגט נכתב ונחתם "לשמה"

נתבאר, שלדעת רבה, הסיבה לכך שהשליח המביא גט ממדינת הים צריך לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", כדי שעל ידי אמירתו זו, יתברר שהגט נכתב לשמה.

ואמרו שרבה לא הסכים עם רבה, שזו סיבת תקנת אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", כי אם כן, היה צריך לתקן, שהשליח יאמר, "בפני נכתב לשמה, ובפני נחתם לשמה", ומאחר שלא תיקנו שיאמר "לשמה", אלא רק "בפני נכתב ובפני נחתם", בוודאי לא היתה התקנה כדי לברר שהיתה הכתיבה והחתימה לשמה, אלא מחמת טעם אחר.

ודעת רבה שבאמת היה ראוי לתקן, שהשליח יאמר בפירוש, "בפני נכתב לשמה", "ובפני נחתם לשמה", והסיבה שלא תיקנו כן, כי נוסח זה ארוך הוא יותר מדאי, ואם היו מתקנים לאמרו, היה עלול לקצר, ולומר רק "בפני נכתב" "ובפני נחתם", ובכך היה הגט נפסל, שכן כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין, הגט פסול, והוולד שתלד האשה מאיש אחר ממזר, ולפיכך תקנו נוסח קצר יותר, שאין לחוש שהשליח יקצר בו, שתי מילים על הכתיבה, "בפני נכתב", ושתי מילים על החתימה², "בפני נחתם" [=חד מתלת גאיז, חד מתרי לא גאיז], ועל ידי אמירתו הקצרה, מתברר שהגט נכתב ונחתם לשמה, כפי שנתבאר לעיל.

למה לדעת רבא השליח צריך להעיד על הכתיבה

נתבאר, שלדעת רבא, הסיבה לכך שהשליח המביא גט ממדינת הים צריך לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", כי באמירתו זו הוא מקיים את הגט, שלא יוכל הבעל לערער, ולומר שהוא מזויף.

בכל זאת לא נכתב הגט לשמה, על ידי שמצא הבעל גט זה, שנכתב מתחילה לשם אחד מבני עירו, ששמותיהם ושמות נשותיהם שווים, ונמלך ההוא ולא גירש, ובא זה לגרש בו³. ומשום עיגון, כלומר, כדי להציל האשה מעיגון, הקלו, להאמין לשליח יחידי, שמגלה שנכתב הגט לשמה, שאינו אלא חשש של דבריהם.

דף ג'

ולפי דברי רבא, האומר, שתקנו לומר בפני נכתב ובפני נחתם, כדי לקיים את הגט, שלא יוכל הבעל לערער ולומר שהוא מזויף, באמת מעיקר הדין לא היה צריך שום קיום, כמאמר ריש לקיש עדים החתומים על השטר, נעשו כמי שנחקרה עדותן בבי"ד, שאין אדם מחציף פניו לזייף חתימה, ואין לקבל מי שיטען על החתימות שהן מזויפות. אלא שחכמים החמירו בדבר זה, לחוש, שמא בכל זאת זייפו את החתימות ולכן הצריכו קיום לשטרות. ומשום עיגון, כלומר, כדי להציל האשה מעיגון, הקלו בגט, להאמין לשליח יחידי, המגלה שהחתימות אינן מזויפות.

ואין לומר, אדרבה, טוב לנו להחמיר בדבר, ולא להאמין לשליח לבדו, שכן אם נצריך שני עדים להעיד שנכתב הגט לשמה, או לקיים החתימה, שוב לא יוכל הבעל לערער על הגט, שהרי שנים מכחישים אותו, אבל עכשיו, שאנו מסתפקים בעדות השליח לבדו, אם יבוא הבעל ויערער, הגט יהיה פסול², שכן יש כאן אחד כנגד אחד.

והסיבה שבכל זאת לא הצריכו שני עדים בדבר, כי הדין הוא, שהשליח צריך לתת לאשה את הגט בפני שני עדים או שלושה, [כפי שיתבאר בעזה"י בדף ה'],

[תוס'].]

¹ וקשה, דבהחזק שני יוסף בן שמעון, אפילו נכתב לשמו פסול לגרש בו לרבי מאיר ... משום דבעינן שיחא מוכיח מתוך עדי החתימה הי מינייהו מגרשה, ובסמוך בעי לאוקומי מתניתין כרבי מאיר, ואפילו לרבי אלעזר צריך עדי מסירה, שידעו שעשאו הבעל שליח, וליכא. ואומר ר"י, דהא דאצרוך רבנן הכא, היינו כדי שלא יערער הבעל ויאמר שכתבו הסופר כדי להתלמד, והוא החתים עליו עדים, שהוא לא היה בקי לשמה. [תוס'].]

² יש לפרש דפסיל ליה ממש, אף על גב דלא מהימן, וליכא אלא לעו בעלמא, מיפסל ... ומיהו אין נראה לר"י לפרש כן, שיהא פסול משום לעו בעלמא ... ונראה לפרש ופסיל ליה, היינו שיאמינוהו ללעו, אבל מכל מקום הגט כשר. [תוס'].]

² ומיהו בפני נכתב ובפני נחתם אצרכוה, דכתיבה וחתימה בעינן לשמה, וכיון דכל חדא מילתא באפי נפשה היא, לא גיזי. [רש"י].

נאמן, שהאשה עצמה מביאה גטה ממדינת הים בתורת שליח, [כגון שאמר לה בעלה, אל תתגרשי בו אלא בבי"ד], ואומרת, בפני נכתב ובפני נחתם.

אך רבא אמר, שאם שליח הגט היה מקיים את השטר באמירת "בפני נחתם" בלבד, כמו כן היה מקיים את הגט כשהיה אומר, "יודע אני שזו חתימת העדים", שאין סברא שיהיה נאמן באמירת "בפני נחתם", יותר ממה שהיה אומר "מכיר אני את החתימה"², ורק כשתקנו שיעיד גם על הכתיבה שהיתה בפניו, מעתה יש היכר בין קיום הגט לקיום שאר שטרות, ולכן צריך לומר גם "בפני נכתב".

וקושיא דאשה ובעל דבר לא חש לתרץ, שאין שכיח שיביאו גט, וכשמביא עד כשר, אתי לאיחלופי.

דעת משנתנו בדין לשמה

נתבאר, שלפי דברי רבה, טעם תקנת אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", כדי שעל ידי אמירה זו, יתברר שהגט נכתב ונחתם לשמה.

ואם כן, מאחר שלדעת רבה, זה טעם התקנה, התנא של משנתנו, ששנה, שעל השליח לומר גם "בפני נכתב" וגם "בפני נחתם", דעתו, שגם הכתיבה צריכה להיות לשמה, וגם החתימה צריכה להיות לשמה, ולכן על זו ועל זו השליח צריך לומר שנעשו בפניו.

ובהמשך יתבאר בעזה"י, מי הוא התנא של משנתנו, המצריך גם כתיבה לשמה וגם חתימה לשמה, שלדעתו הכתוב "יכתב לה" לשמה, מדבר, הן על הכתיבה, והן על החתימה⁷.

² משמע שרוצה לומר דשליח מהימן כי אמר יודע אני ... ולעיל לא בעי למימר ידעתי איכא בינייהו, דלא בעי למינקט אלא הנהו, דלמר צריך ולמר לא צריך. אבל תימה ... ונראה דידעתי לא מהני אפילו לרבא עד שיאמר בפני נכתב ונחתם, משום דדייק טפי, כדפירשנו, והכי מפרש רבינו משולם, אטו כי אמרי ידענו, שנים מעלמא שיקיימו גט זה, מי לא מהימני, והואיל ומהני בזה קיום דמהני בשאר שטרות, אתי לאיחלופי. [תוס']. ולפי מה שכתב בפנים, שלא פירש רש"י שידענו יועיל לרבא, אלא אם היה נאמן באמירת "בפני נחתם" לחוד, לק"מ. ויל"ע.

⁷ ואם תאמר, למאי דמסקינן, דרבה אית ליה דרבא, נוקי מתניתינן כרבי אלעזר, והוי "בפני נכתב", משום לשמה, "ובפני נחתם", משום שאין עדים מצויין לקיימו. ודוחק לומר דכולה הך סוגיא, וגם רב אשי דאמר לקמן רבי יהודה היא, איירי למאי דסלקא דעתך מעיקרא. ויש לומר, דרבה, אף לפי המסקנא, בעי חתימה לשמה, כיון דידענו לא מהני, דאי מהני לפי המסקנא, תיקשי, רבה מאי טעמא לא אמר כרבא, וליכא למימר הא דלא מהני ידענו, היינו

ואמרו, שרבה לא הסכים עם רבא, שזו סיבת תקנת אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", כי אם אמירה זו באה לקיים את הגט, די היה לתקן, שיאמר "בפני נחתם", שכן קיום כל שטר הוא בקיום החתימות שלו, ומאחר שתקנו לומר גם "בפני נכתב", בוודאי לא היתה התקנה [רק] משום קיום השטר.

ודעת רבא, שבאמת לקיום השטר, די היה לתקן שהשליח יאמר "בפני נחתם" ולא יותר, והסיבה לכך שתקנו שיאמר גם "בפני נכתב", כי אם היה אומר רק "בפני נחתם", היה מוכח שבא לקיים השטר, והיו הרואים טועים לומר, שכל שטרות מתקיימים בעד אחד, אבל עכשיו שיש לו לומר גם "בפני נכתב", יש היכר לדבר, שרק בגיטי נשים הקלו חכמים לקיים השטר בעד אחד⁸.

ורבה לא הסכים עם סברת רבא, כי אמר, שגם בלא אמירת "בפני נכתב", עדיין יש היכר בין קיום השליח לקיום שאר שטרות, שהרי יש ביניהם שלושה חילוקים, ואם כן אם משום הקיום לא היה צריך לתקן שיאמר "בפני נכתב". ואלו הם שלושת החילוקים, בין הבאת גט, לקיום שאר שטרות:

[א] בקיום שאר שטרות, העדים אומרים "ידעינן", כלומר, אומרים הם בפירוש, שידעו הם שזו חתימת העדים, ושליח הגט אומר, "בפני נחתם", ולא מפרש שמקיים החתימה⁹.

[ב] בקיום שאר שטרות, אשה אינה נאמנת, וכשהיא מביאה הגט, היא נאמנת לומר בפני נחתם כפי שיתבאר בעזה"י בפרק שני.

[ג] בקיום שאר שטרות, בעל דבר, כלומר זה שמוציא השטר לטובת עצמו, אינו נאמן, ולקיום הגט בעל דבר

⁸ ואם תאמר, כיון דאין צריך לומר בפני נכתב אלא משום איחלופי, אמאי פסיל בריש פרק שני בפני נכתב חציו אחרון טפי מחציו ראשון. ויש לומר דבחציו ראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן שהוא עיקר הגט, מינכר מילתא, ולא אתי לאיחלופי. [תוס'].

⁹ אבל ידעתי אין מועיל, וטעמא, דכשאמר בפני נכתב ונחתם, דייק טפי, דמרע אנפשיה טובא, כשאמר בפני נעשה הכל, והוא לא ראה, מכשיאמר ידעתי. [] ואם תאמר, ואמאי לא מהני ידעתי לרבה כמו לרבא, על כרחך משום דלרבה הוי טעמא משום לשמה, ואכתי תיקשי רבה מאי טעמא לא אמר כרבא, דמפרש טעמא משום קיום, ויועיל ידעתי, וצריך בפני נכתב דלא אתי לאיחלופי. ואומר ר"י, דמכח מתניתינן דבריש פרק שני, דקתני אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם, כשר, משמע ליה לרבה, דידענו לא מהני. [תוס'].

אמנם מתחילה רצו להעמיד את משנתנו כדעת רבי מאיר, משום שסתם משנה רבי מאיר היא. ודחו זאת.

ולאחר מכן רצו להעמיד את משנתנו כדעת רבי אלעזר, משום שכלל בידינו שהלכה כמותו בגיטין¹. ויש שקיימו את משנתנו כמותו.

ורב אשי העמיד את משנתנו כדעת רבי יהודה כפי שיתבאר בעזה"י.

כתיבת גט במחובר לקרקע

בענין כתיבת הגט נאמר "וְכָתַב ... וְנָתַן", לומר, שתהא הכתיבה בדבר תלוש, שיוכלו לתת הגט מיד אחר הכתיבה, ולא יהא צריך גזיזה בינתים.

אמנם, לדעת רבי מאיר, אם כתבו את הגט במחובר לקרקע, ותלשוהו, וחתמו בו העדים בתלוש, הגט כשר², כי כשאמר הכתוב "וְכָתַב", הכוונה לחתימה.

ורבי יהודה פוסל, עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש³, כי כשאמר הכתוב "וְכָתַב", הכוונה לכתיבה

משום איחולפי, דהא כיון דצריך לומר "בפני נכתב", משום לשמה, לא אתי לאיחולפי. [תוס'].

¹ בהא מילתא, דבלא עדים חתומים, כשר, והכי מוקמינן בפרק בתרא. [רש"י]. משום דמייירי הכא בגיטין, נקט גיטין, אבל הלכה כמותו אף בשאר שטרות, אף על גב דכל אמוראי דלקמן סברי כרבי אלעזר דוקא בגיטין, קיימא לן כשמואל דיני, דפליג לקמן ... וקאמר אף בשאר שטרות. [] ... ולפיכך צריך לזוהר שיהו עדי מסירה בשעת נתינת הגט, דאינהו כרתי, דאי ליכא שם עדי מסירה, אינה מגורשת, אף על גב דאיכא עדי חתימה, ולא מהני עדי חתימה, אלא שאם ימותו עדי מסירה או ילכו להם למדינת הים שתינשא על ידי עדי חתימה, דמסתמא בהכשר נעשה ... ועוד דרגיל רבינו תם לומר, דאפילו לרבי מאיר, בעי עדים בשעת נתינת הגט, דאין דבר שבערה פחות משנים. וכן שטר מתנת קרקע או שטר מכר שהוא לקנין קרקע ואינו לראיה, אין מועיל כלום לרבי אלעזר, אם ידוע שלא נתנו בפני עדים. מיהו יש לחלק, דלענין ממון, דמהניא הודאת בעל דין כמאה עדים, סגי בעדי חתימה במקום הודאת בעל דין, אבל בקידושין וגרושין, לא מהניא הודאת בעל דין, משום דמחייב לאחרים, דבקידושין אסר לה אקרובים, ובגרושין אסר לה אכהן. [תוס'].

² הך סוגיא ... אתיא כריש לקיש דפרק שני, דמוקי מתניתין כרבי מאיר דחתמו שנינו, דמשמע חתימה ממש, אבל רבי יוחנן ושמואל מוקי התם מתניתין כרבי אלעזר, וחתמו אתורף קאי, כלומר סיימו, כמו תורה חתומה ניתנה, דסוף פרק הניזקין, ולשמואל ורבי יוחנן נמי יש להוכיח דרבי מאיר לא בעי כתיבה לשמה, כדמסיק בסמוך מדרב נחמן, דאמר אומר היה רבי מאיר, אפילו מצאו באשפה כו'. [תוס'].

³ ואם תאמר, ולמה ליה למינקט וחתימתו, כיון שהיתה כתיבה בתלוש, אי אפשר לחתימתו שתהא במחובר. ויש לומר דמשכחת לה

ולחתימה.

דין לשמה בגט

בענין כתיבת הגט נאמר, "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיטָתָהּ", וכבר נתבאר, שבא הכתוב הזה ללמד, שתהא כתיבת הגט לשמה, כלומר לשם האשה המתגרשת, והוא הדין שצריך שיהיה נכתב לשם האיש המגרש, ולשם גירושין. ונחלקו חכמים, מהי כתיבת הגט, שאמרה בה תורה "וְכָתַב לָהּ", לשמה.

לדעת רבי מאיר, כתיבת הגט היא חתימת העדים, כפי שנתבאר בדין הקודם, ואם כן, על זה כיוונה התורה, שיעשה לשמה, כלומר שיחתמו העדים בגט, לשם הגירושין של האשה הזו, אבל כל נוסח הגט, אינו צריך להיכתב לשמה. [ואף לכתחילה לא הצריכו חכמים לכתוב את הגט לשמה. ואין זה דומה, למה שנתבאר לעיל, שלפי רבי מאיר, לכתחילה צריך לכתוב את הגט בתלוש, אף על פי שרק החתימה פסולה במחובר. כי פסול מחובר, תלוי בגוף הגט, ויש לחוש, שאם יכתבו במחובר, יבואו לחתום במחובר, שהכל נעשה באותו גוף של גט. מה שאין כן פסול שלא לשמה, התלוי במחשבת הכותב והחותם, ואין לחוש שאם הכותב לא יכוון לשמה, גם החותם לא יחתום לשמה, כי אין מה שיקשור בין המחשבות שלהם]. **ואפילו מדרבנן** לא הצריך רבי מאיר כתיבה לשמה, וכמאמר רב נחמן, אומר היה רבי מאיר, אפילו מצאו באשפה, והחתים עליו עדים, ונתנו לה, כשר, ומשמע שכשר גמור⁴, שאם היה כשר רק מהתורה, היה לו לומר דבר תורה כשר.

ולדעת רבי אלעזר, כתיבת הגט היא כתיבת נוסח הגט, שכן לדעתו, מעיקר הדין, אין צריך כלל שיחתמו בו עדים, ואף לא מדרבנן, [כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך בדין שלושה גיטין פסולים], ואם כן, כשכתבה התורה, שצריך שייכתב הגט לשם האשה, הכוונה היתה על נוסח הגט. **ומכל מקום מודה רבי אלעזר**, שאף על פי, שאם לא חתמו עדים על הגט כלל, הוא כשר, אם בכל זאת חתמו העדים, צריך שיחתמו כהלכה, ואם חתמו שלא לשמה, פסול, [גזרה משום הכתיבה], וכן הדין אם היו העדים פסולים, או קרובים, הגט פסול, [גזרה שמא נסמוך על עדותם במקום אחר, ובאמת הם פסולים], וכמאמר רבי אבא, מודה רבי אלעזר במזויף מתוכו, שהוא פסול. < ואם כן, לדברי רבה, משנתנו המצריכה עדות גם על הכתיבה וגם על החתימה שהיו לשמה,

¹ שכתבו על אילן תלוש, ואחר כך נטעו, והשריש, וחתמו. [תוס'].

² לכתחילה. [עיי' תוס'].

אפשר להעמידה כדעת רבי אלעזר.

כשר, שלא החמירו חכמים בתקנת זמן, שתפסול את הגט בדיעבד.

ג. יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד. כלומר, אם חתם על הגט רק עד אחד, לכתחילה הגט פסול, אבל בדיעבד הוא כשר.⁷

ורבי אלעזר חולק ואומר, שגט שלא חתמו בו עדים כלל, וגם אינו כתוב בכתב ידו, אם נתנו לה בפני עדים, הרי זה כשר לכתחילה, כי אין צריך שיחתמו עדים בגט, אלא שיראו את מסירת הגט מיד הבעל לאשה, ומה שהם חותמים בגט אינו מעיקר הדין, אלא שאם ימותו, ולא יוכלו לבוא ולהעיד, שראו את מסירת הגט, תהיה הוכחה מחתימתם, שהגט נמסר כדן. י"מ, שלדעת רבי אלעזר, גט שאין בו עדים, מועיל לגבות בו כתובה מנכסים משועבדים, [בזמן שתקנו, שאשה גובה את כתובתה, על ידי שמראה את הגט, אף בלא שתראה את כתובתה]. וי"מ מפרשים, שלדעת רבי אלעזר, אף שטרי מלווה, שאין בהם עדים, מועילים לגבות מנכסים משועבדים.

דף ד'

מדינת הים וארץ ישראל לענין מביא גט משם לכאן

נתבאר, שתיקנו חכמים, ששליח המביא גט ממדינת הים לארץ ישראל, צריך לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם". ולהלן יתבאר בעזה"י, אלו מקומות נחשבים

לגרשה ולעשות עמה קנוניא שתגבה מלקוחות שמכר להם פירות ביתים מאותו הזמן הכתוב בגט עד עכשיו... אם כן לא נסמוך עליו לטרוף לקוחות מזמן הכתוב בו. ויש לומר, דודאי אינו נאמן, ולכך פסלוהו, דלפעמים תפסיד האשה שלא כדן, כשיכתוב הבעל יום שעומד בו, ולא יקדים הזמן, ואז היה לה לטרוף לקוחות מזמן הכתוב, והיא לא תוכל לטרוף, לפי שאנו חושדין אותו שהקדים הזמן, ולכך פסלוהו, דהשתא בדין לא תטרוף האשה מזמן הכתוב, כיון שהגט פסול, דדוקא בגט כשר גובה מיום הכתיבה. ועוד יש לומר, דחיישינן דאחר הכתיבה מיד תתפוס הפירות ותאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו. [תוס'].

⁷ נראה ה"ה דאין בו זמן אלא לאשמועינן אע"ג דיש בו זמן לא תינשא לכתחילה. [תוס'].

⁸ ובדף פ"ו מבואר, שלדברי רב, מדובר בגט, שכתב הבעל עצמו, והחידוש הוא, שאפילו בתוספת עד על כתב הבעל, הגט פסול לכתחילה, אבל אם סופר כתב את הגט הזה, פסול הוא לגמרי, ואם נישאת הוולד ממזר. ולדברי שמואל, מדובר בגט שכתב סופר, והחידוש הוא, שבדיעבד נחשב הסופר לעד שני, והגט כשר, וכל זה בסופר שאינו מובהק, אבל אם סופר מובהק כתב את הגט הזה, הוא כשר לכתחילה, כי וודאי נעשה בהכשר.

ולדעת רבי יהודה, צריך שתהא כתיבת הגט, וגם חתימת העדים, לשם האשה המתגרשת, שלדעתו כשאמרה תורה "וְכָתַב", הכוונה גם לכתיבה וגם לחתימה, כפי שנתבאר לעיל, בדין כתיבה במחובר. < ואמר רב אשי, שלדברי רבה, משנתנו המצריכה עדות גם על הכתיבה וגם על החתימה שהיו לשמה, יש להעמידה כדעת רבי יהודה.

שלושה גיטין פסולים ואם נישאת הוולד כשר

לדעת חכמים, לכתחילה צריכים שני עדים לחתום בגט, וצריך שיהיה כתוב בו זמן החתימה, [מטעם שיתבאר בעזה"י בדף י"ז]. אולם אם לא נעשה הגט כתיקונו בדברים אלו, אף שלכתחילה הוא פסול, יש שלושה אופנים, שבדיעבד אם הלכה האשה, שקיבלה את הגט הפסול, ונישאת לאדם אחר, שיהיה הוולד הנולד לה מן השני כשר, ולא ממזר.⁸

א. כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. כלומר אם לא חתמו עדים על הגט, אבל הבעל כתב את הגט בכתב ידו, הגט כשר בדיעבד, כי כתיבת הבעל עצמו, אינה גרועה מחתימת העדים, שמעידים שהבעל מגרש, אבל לכתחילה הגט פסול, כגט שלא כתבו בו את הזמן, כי כשכותב בלא עדים, יוכל לכתוב איזה זמן שירצה, וגט שאין בו זמן, פסול לכתחילה מדרבנן.²

ב. יש עליו עדים ואין בו זמן. כלומר, אם לא כתבו בגט את זמן כתיבתו, אף על פי שחתמו בו עדים, הגט פסול לכתחילה,³ מתקנת חכמים, אבל בדיעבד הוולד⁴ איכא דמוקי בפרק בתרא הך מתניתין כרבי מאיר, אף על גב דאית ליה לרבי מאיר, כל המשנה ממשטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר. אומר רבינו תם, דהכא היינו טעמא דהולד כשר, דכך היה המטבע, שלא יפסל הולד בהנך שלשה. ואף על גב דרבי מאיר סבר, וכתב היינו וחתם, מכל מקום כשר הולד בכתב ידו ואין עליו עדים, דכיון שהבעל עצמו כתב, אין לך חתימה גדולה מזו. ואין בו אלא עד אחד למאן דאמר כתב ידו ועד שנינו שפיר אלא למאן דאמר כתב סופר ועד, קשה, ניחוש דשמא סופר כתבו להתלמד, וזרקו לאשפה, ובאתה האשה והחתימה עליו עד אחד, ואין כאן שנים. ויש לומר, שהסופרים חוששים למכשול, ונוהרין בכך, ומיהו אין רגילות להזהר לגמרי, שתחשב כתיבת סופר כעד אחד. [תוס'].

² ורש"י בדף פ"ו כתב, שפסול גזירה משום כתב סופר.

³ טעמא דפסול, משום שיוכל לכתוב הזמן כמו שירצה, והוי כאין בו זמן. ואם תאמר, בשלמא למאן דאמר, דתקנו זמן בגיטין שלא יחפה על בת אחותו, הכא בכתב ידו נמי איכא למיחש שמא יחפה, אבל למאן דמפרש התם דתקינו זמן משום פירי, קשה לר"י, מה חשש יש בכתב ידו, ואם יש לחוש שיקדים זמן לטובת האשה, אף על פי שבא

נכתב ובפני נחתם". [לפי סברת רבה, דעת תנא קמא, שבמקומות הקרובים, לא היו בני תורה כיושבי הארץ, ולא ידעו שצריך לכתוב את הגט לשמה. ולפי סברת רבא, דעת תנא קמא, שהשיירות אינן מצויות משם לארץ ישראל, ולא ימצאו תמיד עדים, שיוכלו לקיים את הגט, אם יערער עליו הבעל, שהוא מזויף].

ולדעת רבי אליעזר, אף השליח הבא לארץ ישראל מחו"ל, מהמקומות המובלעים בתוך גבול הארץ, כגון מכפר לודים ללוד, צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם". [והטעם לזה כי אף על פי שלדברי הכל, במקומות המובלעים, היו בני תורה כיושבי הארץ, וידעו שצריך לכתוב את הגט לשמה, וגם השיירות מצויות משם לארץ ישראל, וימצאו תמיד עדים, שיוכלו לקיים את הגט, אם יערער עליו הבעל, שהוא מזויף, ולכן אף רבן גמליאל מודה, שהמביא משם אינו צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", מכל מקום רבי אליעזר סובר, שכשתקנו את האמירה הזו, לא חילקו במדינות הים בין קרובות לרחוקות, ותקנו ששליח הבא מכל מקום שהוא חו"ל יאמר כן].

כתמים הנמצאים ברקם

אף על פי שברקם גרים יהודים, **דעת חכמים** במסכת נידה, **שכל הכתמים הנמצאים שם טהורים**, כי היהודים מצניעיים את כתמיהם. **ורבי יהודה מטמא**, מפני שסובר שגם אלו שאינם מצניעיים כתמיהם, יהודים הם, אלא שטועים.

למה נקט רבי אליעזר מכפר לודים ללוד

וי"מ שרבי אליעזר נקט מכפר לודים ללוד, כי רצה להשמיע חידוש גדול, שאף על פי שהיו הלודים בקרבה גדולה ללוד, והיו באים לשם תדיר, צריך השליח הבא משם ללוד לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", כי לא חילקו חכמים בין כל מדינות הים, ותקנו ששליח הבא מכל מקום, צריך לומר כן.

וי"מ שרבי אליעזר נקט מכפר לודים ללוד, כי לוד היתה עירו.

המביא גט מארץ ישראל לחו"ל

מלשון משנתנו משמע, שלדעת תנא קמא, רק המביא גט ממדינת הים לארץ ישראל צריך לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", ולדעת חכמים, גם המוליך גט מארץ ישראל למדינת הים צריך לומר כן. ורצו לומר, שתנאים אלו נחלקו במחלוקת רבה ורבא. לדעת תנא קמא, טעם אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", לברר שהגט נכתב לשמה, ורק כשנכתב במדינת הים, צריך

כארץ ישראל לענין זה, שהמביא לשם בכלל התקנה, ואלו מקומות נחשבים כחו"ל לענין זה, שהמביא משם בכלל התקנה.

והנה הכל מודים שלענין זה, ארץ ישראל אינה אלא חלקי הארץ שאין בהם את טעם התקנה, שיאמר השליח "בפני נכתב ובפני נחתם". כלומר, שהנמצאים שם בקיאים בדין כתיבת הגט לשמה, [ואין בהם את סברת רבה לתקנה]. **ומצויות שם שיירות, וימצאו עדים, שיוכלו לקיים את הגט,** [ואין בהם את סברת רבא לתקנה]. **ודברים אלו מתקיימים, רק בחלקי ארץ ישראל,** שהיו בהם בתי דינים ושיבות, שמחמתם היו בני הארץ בני תורה, ומחמתם היו שיירות מצויות ממקום למקום, כי היו בתי הדינים שולחים ספקותיהם למקום הוועד תדיר. **ולכן פירש רבינו תם, שלענין זה רק מה שכבשו עולי בבל נחשב כארץ ישראל,** ולכן חציה של עכו, שלא כבשו עולי בבל, נחשבת לחו"ל בצפון [אליבא דרבי יהודה, אבל לרבי מאיר לכל עכו יש דין ארץ ישראל לענין גיטין], ורקם נחשבת לחו"ל במזרח, [ואין זו רקם שישב אברהם סמוך לה, שהיתה מערבית לרקם זו, ואותה כבשו עולי בבל], ואשקלון נחשבת לחו"ל בדרום. **ור"י מפרש,** שלענין זה רק עיקר ישוב ארץ ישראל, שבו היו בתי דינים ושיבות, נחשב כארץ ישראל, אבל שאר המקומות, אף על פי שכבשו עולי בבל, אינם נחשבים לענין גיטין כארץ ישראל, ולכן עכו כולה נחשבת לחו"ל בצפון [אליבא דרבי יהודה], ורקם [אף זו] שכבשו עולי בבל, נחשבת לחו"ל במזרח, ואשקלון נחשבת לחו"ל בדרום.

ולענין המקומות, שהשליח הבא משם צריך לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", נחלקו חכמים במשנתנו.

לדעת תנא קמא, רק שליח הבא לארץ ישראל מהמקומות המרוחקים ממנה, צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", אבל אם בא ממקומות קרובים, כגון מרקם ומחגר, אף על פי שדינם כחו"ל, אינו צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם". [לפי סברת רבה דעת תנא קמא, שבמקומות הקרובים, היו בני תורה כיושבי הארץ, וידעו שצריך לכתוב את הגט לשמה, ולכן אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ולפי סברת רבא, דעת תנא קמא, שהשיירות מצויות משם לארץ ישראל, וימצאו תמיד עדים, שיוכלו לקיים את הגט, אם יערער עליו הבעל, שהוא מזויף].

ולדעת רבן גמליאל, גם השליח הבא לארץ ישראל מהמקומות הקרובים, כרקם וחגר, צריך לומר "בפני

כדי לקיים את הגט במקום שאין שיירות מצויות, מאחר שהובא הגט מאותה מדינה, אם יהיה צורך ימצאו עדים לקיימו, ואין השליח צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם". וענין זה כבר נתבאר לעיל בדף ג', בדברים שבין רבה לרבא.

המביא גט ממדינה למדינה בארץ ישראל

שליח המביא גט ממדינה למדינה בארץ ישראל, [כגון מיהודה לגליל], לדברי הכל אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, [ואינו מחויב לראות את כתיבת הגט], כי אין כאן שום טעם מהטעמים שנאמרו בסיבת התקנה.

א. מאחר שכל בני ארץ ישראל בכל המדינות שבה בקיאים הם, אין לחוש שלא נכתב הגט לשמה, [ואין כאן את סברת רבה לקיום התקנה].

ב. מאחר שבתי דינים קבועים בכל ארץ ישראל, שיירות מצויות מבתי דינים למקום הוועד, אף ממדינה למדינה, ואם תבקש האשה עדים לקיים את הגט, תמצאם בנקל, [ואין כאן את סברת רבא לקיום התקנה].

וכל זה בדרך כלל, אבל אם ארע שאין השיירות מצויות אפילו באותה מדינה, כגון שהיו שני הגמונים בעיר אחת, ומקפידים שלא ילכו האנשים מכאן לכאן, לדברי הכל השליח המביא גט מכאן לכאן, צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, משום שאין השיירות מצויות, ואם תחפש עדים לקיים את הגט, לא תמצא.

ומסקנת הגמרא, שגם רבה מודה לטעמו של רבא, וכל שיש לחוש שלא יהיו עדים לקיים את הגט, הכל מודים, שצריך לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", אף על פי שידוע שנכתב לשמה.

דף ה'

מסקנת הסוגיה בטעם תקנת אמירת בפני ובפני

לדעת רבא ורבי יוחנן, הטעם לכך שתקנו חכמים שהשליח המביא גן ממדינת הים צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", משום שאנו חוששים, שיערער הבעל על הגט, שהוא מזויף, ולא נמצא עדים לקיים את חתימות עדי הגט, ולכן תקנו שהשליח יאמר "בפני נכתב ובפני נחתם", ובזה יתקיים הגט, ושוב לא יהיה הבעל נאמן לומר, שהוא מזויף.

ולדעת רבה ורבי יהושע בן לוי, יש טעם נוסף, לתקנה

לברר כן, מחמת החשש שלא נכתב לשמה, שאינם בקיאים בדבר, אבל כשנכתב הגט בארץ ישראל, בוודאי נכתב לשמה. ולדעת חכמים, טעם אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", כדי לקיים הגט שבא ממקום רחוק, שאין שיירות מצויות לקיימו, ואם כן אין חילוק אם בא ממדינת הים לארץ ישראל, או מארץ ישראל למדינת הים.

ואמרו ליישב דברי הכל כסברת רבה, שלדברי הכל, טעם אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", לברר שנכתב הגט לשמה, ואם כן, לדברי הכל, השליח המביא גט מארץ ישראל למדינת הים לא היה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, שהרי הגט נכתב בארץ ישראל, ובוודאי נכתב לשמה, אלא **שלדעת חכמים, חששו, שאם המוליך למדינת הים לא יאמר, גם המביא לארץ ישראל לא יאמר, ולפיכך תקנו ששניהם יאמרו.**

עוד אמרו ליישב דברי הכל כסברת רבא, שלדברי הכל טעם אמירת בפני נכתב ובפני נחתם, לקיים את הגט הבא ממקום שאין שיירות ממצויות לבוא עדים לקיימו, ולא נחלקו חכמים על תנא קמא, אלא ביארו דבריו, שטעם אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם" כדי לקיים הגט, ולכן, הן המביא ממדינת הים, והן המוליך לשם, צריכים לומר כן.

המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים

מבואר במשנתנו, שהמביא גט ממדינה למדינה במדינת הים, צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

ודין זה מובן לפי סברת רבה, שטעם אמירת בפני נכתב ובפני נחתם לברר שנכתב הגט לשמה, שכן מאחר שנכתב במדינת הים, יש לחוש שלא נכתב לשמה, ויש לברר הדבר.

וכמו כן דין זה מובן לפי סברת רבא, שטעם אמירת בפני נכתב ובפני נחתם לקיים הגט כשאין שיירות מצויות, שכן מאחר שבא הגט ממדינה למדינה, אין השיירות מצויות, ויש לחוש שלא יוכלו לקיימו.

המביא גט באותה מדינה במדינת הים

לפי סברת רבה, שטעם אמירת בפני נכתב ובפני נחתם הוא, לברר שנכתב הגט לשמה, השליח צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", גם כשמביא גט באותה מדינה במדינת הים, שהרי נכתב במדינת הים, ויש לחוש שלא נכתב לשמה.

אך לפי סברת רבא, שטעם אמירת בפני נכתב ובפני נחתם

בני חו"ל, שצריך לכתוב לשמה, כי מעולם לא חששו, שבאמת לא נכתב הגט לשמה, אלא שמא יבוא הבעל, להוציא עליו לעז כזה, וכשהתקיים הגט בעדי קיום, שוב לא יצליח הבעל להוציא לעז על הגט, ואין לחוש לכלום.

וכמו כן על פי מסקנת הסוגיה יתבאר גם הדין הבא :

ג. שליח שלא אמר, "בפני נכתב ובפני נחתם", ובאו עדים, וקיימו את חתימות עדי הגט, הרי זה גט כשר.

לפי סברת רבא דין זה מובן, כי כשיש עדים שמקיימים את הגט, ואין לחוש שמא הוא מזויף, שוב אין טעם בתקנת אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", ואין סיבה שלא נכשיר את הגט.

ולדברי רבה לא נאמר דין זה, אלא אם כבר נישאת, שכשכבר נישאת, לא גזרו חכמים שתצא מחמת הגזירה, שמא יחזור דבר לקולו. אבל קודם שנישאת, אף אם באו עדים וקיימו את הגט, לא תינשא בו.

בעל המביא גט ממדינת הים

בעל המביא את גיטו ממדינת הים, אין צריך לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", כי כל סיבת התקנה היא, שמא יבוא הבעל ויערער על הגט, אבל כשהוא עצמו נותן לה אותו, אין לחוש לזה כלל.

הזכרת איש חשוב הבא עם עוד בני אדם

כשבאים כמה אנשים יחד, ועימהם פלוני, שהוא אדם חשוב, דרך כבוד הוא לומר, "בא פלוני", ולא להזכיר את שאר הבאים עמו.

בפני כמה אנשים צריך השליח לתת את הגט לאשה

נתבאר, שהאיש מגרש את אשתו על ידי שלוחו שנותן את הגט לאשה בשליחות הבעל, והנה כשהאיש עצמו נותן לאשתו גט הוא צריך לתת לה בפני שני עדים, ונחלקו חכמים בפני כמה השליח נותן את הגט לאשה. **לדעת רבי יוחנן, השליח נותן את הגט לאשה בפני שני עדים כשרים, ככל גט הניתן מידי הבעל לאשתו. ולדעת רבי חנינא, השליח צריך לתת את הגט לאשה בפני שלושה כשרים.**

מתחילה רצו לומר, שהטעם שרבי חנינא מצריך לתת את הגט בפני שלושה, משום שסובר כרבא, שאמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", היא במקום קיום עדי הגט,

זו, והוא, שמתחילה לא היו בני מדינת הים בני תורה, ולא היו בקיאים, שצריך לכתוב את הגט לשמה, והיה חשש, שיבוא הבעל ויאמר, ששלח לה גט שלא נכתב לשמה, לכן תקנו, שיאמר השליח "בפני נכתב ובפני נחתם", ובה יתברר לנו, שנכתב הגט לשמה, ואין בו חשש פסול.

אמנם לאחר זמן למדו בני חו"ל דין זה, ולא היה חשש, שיבוא הבעל ויאמר, ששלח לה גט שנכתב שלא לשמה, ומכל מקום, חששו חכמים, שמא לאחר זמן יחזור הדבר לקולו, ולא יהיו בני חו"ל בקיאים, שצריך לכתוב את הגט לשמה, ותקנו שלעולם יאמר השליח כן, שאז אפילו ישובו בני חו"ל לקולו, לא יהיה חשש, שיבוא הבעל ויאמר, ששלח לה גט שלא נכתב לשמה, כי השליח מברר לנו, שהגט נכתב לשמה.

ועל פי הדברים הנ"ל יתבארו שני הדינים הבאים :

א. שליח שנאנס ולא היה יכול לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", אם יש עדים, שמכירים את חתימות עדי הגט, יקיימו את הגט, ותתגרש בו האשה.

ב. שנים שהיו שליחים להביא גט ממדינת הים, אינם צריכים לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", ונאמנים בלא אמירה שהגט כשר, [במיגו, מתוך שהיו יכולים לומר, בפנינו גרשה בעלה, ולא היה הבעל יכול להכחישם בכלום, נאמנים גם במה שאומרים שהבעל גירש בגט כשר].

לפי סברת רבא שני הדינים אלו מובנים, כי כשיש עדים שמקיימים את הגט, ואין לחוש שמא הוא מזויף, שוב אין טעם בתקנת אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", ואין סיבה שלא נכשיר את הגט.

ולדברי רבה לא נאמרו דינים אלו, קודם שלמדו בני חו"ל, שצריך לכתוב את הגט לשמה, כי אין בעדי הקיום, לבטל את החשש, שיבוא הבעל ויאמר, שלא נכתב הגט לשמה. ורק לאחר שלמדו בני חו"ל, שצריך לכתוב את הגט לשמה, שאין טעם תקנת האמירה, שמא יפסול הבעל את הגט הזה, אלא משום תקנת הדורות הבאים, שמא יחזור הדבר לקולו, ולכן אין להחמיר בתקנה זו, אלא באופנים השכיחים, אבל באופנים שאינם שכיחים, כגון שליח שנאנס, ולא היה יכול לומר כן, או שהיו שנים שלוחים להביא את הגט [לדעה אחת], אין לנו לפסול את הגט, משום תקנת הדורות הבאים. וי"מ שאם נתקיים הגט בעדי קיום, לא היה צריך לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", אף קודם שלמדו

אם עוד לא נישאת, שתוכל להינשא, אבל אם כבר נישאת, תצא מבעלה, ואין לה תקנה.

מתי השליח אומר "בפני נכתב ובפני נחתם"

כתבו התוס', שהשליח שמביא את הגט צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", בשעת נתינת הגט, או לאחר הנתינה, בתוך כדי דיבור. אבל לאחר כדי דיבור אף כשעסוקים באותו עניין, או קודם הנתינה, ספק אם מועיל.

מה השליח צריך לראות כדי שיוכל לומר בפ"נ ובפ"נ

נתבאר, שהשליח המביא גט ממדינת הים, צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", ונחלקו חכמים, מה עליו לראות בשעת הכתיבה, כדי שיוכל לומר כן.

לדעת רבי אחי, צריך השליח לראות את כתיבת כל האותיות של הגט.

ולדעת רבי אמי ורבי אסי ורבי אלעזר, די לראות שורה אחת. [כלומר את השורה הראשונה. י"מ משום שבה נכתב שם האיש והאשה, שהגט צריך להיכתב לשמם. וי"מ משום שאם היא נכתבה לשמה, מן הסתם כך סיים את כל הגט]. ואין לאיש להחמיר ולראות את כתיבת כל הגט, כדי שלא להוציא לעז על הראשונים, שלא נעשו כן.

ולדעת רב אשי, אין צריך לראות כלל את כתיבת הגט, ודיו ששומע קן קולמוס ומגילה. [י"מ שהכוונה לתיקון הקולמוס, ותיקון המגילה, ששומע שהסופר מכין אותם, לשם הגט של האשה הזו. וי"מ שהכוונה לקול הנשמע מהקולמוס והמגילה, בשעה שהסופר כותב, ודיו שישמע קול זה, כשיודע שהסופר כותב את הגט לשמה]. ושנינו ברייתא כדברי רב אשי.

דף ו'

הפסק בכתבת הגט

אם הפסיק הסופר באמצע כתיבת הגט ואפילו יצא לשוק באמצע כתיבת הגט, לא נפסל הגט, שאין לחוש, שמא אחרי שחזר, המשיך לכתוב לשם איש ואשה אחרים, ששמותיהם שווים לשמות הראשונים.

דין בבל לגיטין

נתבאר, שהמביא גט ממדינה למדינה בארץ ישראל, אינו צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", כי כל בני

וההלכה היא שקיום שטרות, בשלושה.

ודחו זאת, כי גם רבי יוחנן סובר כרבא, ואף על פי כן מסתפק בשני עדים, כי השליח מצטרף עמהם להיות שלושה.

ושוב רצו לומר, שהטעם לכך שרבי חנינא מצריך לתת את הגט בפני שלושה, משום שסובר, שהשליח לא יכול להצטרף עם השניים, לעניין קיום עדי הגט, ולהיות הדיין השלישי שמקיים את הגט, כי אין עד נעשה דיין.

ודחו זאת, כי כלל בידינו, שבקיום שטרות שהוא מדרבנן, עד נעשה דיין.

ומסקנת הגמרא, שהסיבה לכך שרבי חנינא מצריך לתת הגט בפני שלושה, משום שפעמים אשה מביאה את הגט, והיא אינה יכולה להיות דיין שלישי, לקיום עדי הגט, ואם נכשיר בשני עדים בשאר מקומות, עלולים לטעות, ולהכשיר, גם כשאשה מביאה את הגט.

ורבי יוחנן לא חשש לדבר זה, כי הכל יודעים, שאשה אינה ראויה להצטרף לכך, וכשאשה תביא את הגט, יתנו אותו בפני שלושה.

שליח שנתן גט לאשה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ

נתבאר, שתקנו חכמים, ששליח המביא גט לאשה ממדינת הים, כשנותן לה את הגט, צריך לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", ונחלקו חכמים, מה הדין אם נתן לה את הגט, בלא לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם".

הכל מודים שאם השליח לא אמר בשעת הנתינה, "בפני נכתב ובפני נחתם", לא הותרה האשה להינשא לאדם אחר, ואם נישאת לאחר, תצא ממנו. אך נחלקו, מה דין הבן הנולד לה מנישואין אלו. לדעת חכמים, הבן כשר. ולדעת רבי מאיר, הבן ממזר מדבריהם שכן דעתו בכל הלכות גיטין, כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר.

עוד נחלקו חכמים, אם יש לה תקנה על ידי שיחזירו את הגט לשליח, ויתן לה את הגט פעם שניה, ויאמר "בפני נכתב ובפני נחתם". לדעת חכמים, דבר זה מועיל בכל אופן, בין אם עדיין לא נישאת, שעל ידי תקנה זו, תוכל להינשא לכתחילה, ובין אם כבר נישאת, שעל ידי תקנה זו, תהא מותרת לבעלה השני, ולא תצא ממנו. ולדעת רבי מאיר, דבר זה מועיל רק

המביא גט מעיר שבה השוק לעיר שבה לשוק

המביא גט מהעיר שיש בה שוק, לעיר שבאים תושביה לשוק, **צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם"**, כי הבאים לשוק אינם מכירים את חתימות בני השוק, משום שביום השוק טרודים במסחרם, ולמחרת הולכים משם, ואין בידם שטרות, שיוכלו להכיר מהם את חתימות בני השוק, ואם יבוא הבעל ויערער על הגט, שהוא מזויף, לא ימצאו עדים שיוכלו לקיים את חתימות עדי הגט.

פעמים צריך לומר בפ"נ ובפ"נ גם ממקום קרוב

במקום כמו מחוזא [עירו של רבא], שהאנשים אינם שוהים תדיר בבתיהם, ומתוך כך אין שכיניהם מכירים את חתימות ידיהם, צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", אפילו אם בא השליח ממקום קרוב.

ולכן רבה בר אבוה הצריך את השליח הבא **משורת בתים אחת לשורת הבתים שכנגדה**, מעבר לרשות הרבים, שיאמר כן. ורב ששת הצריך אף **משכונה** של שלוש בתים **לשכונה** הסמוכה לה. ורבא הצריך אף **באותה שכונה**, כי לא היו האנשים במקומותם תדיר בבתיהם, ולא היתה חתימתם מוכרת לשכניהם.

ומתוך כך פוסק רבינו תם, שאף על פי שהלכה כרבא, כיום שאין ישראל מכירים את חתימות חבריהם, שלח צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", בכל מקום.

אמירת בפ"נ ובפ"נ מקיימת את הגט בכל מקום

אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", מועילה לקיים את הגט, **גם במקומות, שלא הצריכו את השליח לומר זאת**, אף על פי שהעדים מצויים שם לקיים את השטר.

וכן היה מעשה באדם אחד, שהביא גט לפני רבי ישמעאל. אמר לו, צריך אני לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", או איני צריך. אמר לו, בני, מהיכן אתה. אמר לו, רבי, מכפר סיסאי אני. אמר לו, צריך אתה לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", שלא תיזקק לעדים, כלומר, כדי שיהיה הגט כשר, אינך צריך לומר, שהרי אתה בא ממקום קרוב, שאינו בכלל מדינת הים, ומכל מקום תאמר, כדי שאם יבוא הבעל ויערער, כבר יהא הגט מקום.

לאחר שיצא אותו אדם מפני רבי ישמעאל, נכנס לפניו רבי אלעאי, ששמע שהצריכו רבי ישמעאל לומר, "בפני נכתב ובפני נחתם", ולא ידע הסיבה, והיה סבור

ארץ ישראל בקיאים שיש לכתוב לשמה, ושיירות מצויות לקיים את הגט. ונחלקו חכמים, האם גם בבל דינה כארץ ישראל לגיטין, והמביא בה גט ממדינה למדינה אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

לדעת רב, לענין גיטין דין בבל כדין ארץ ישראל, כי יש בבבל ישיבות, בסורא ונהרדעא, והיו התלמידים באים לשם משאר מקומות, והולכים מזו לזו, ולכן **המביא גט ממדינה למדינה בבבל, אין צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם"**, כי אם יערער הבעל, ויאמר שהגט מזויף, ימצאו עדים, שידעו לקיים את הגט. נ"מ שבבל נעשית כארץ ישראל, **רק משעה שבא רב לבבל**, כי הוא הרבה את הישיבות שבה. וי"מ **שבאמת כך היה דינה מימות יבנה**, שגלו אליה גדולי התורה שהיו בימיו, **אלא שלא הכל ידעו דין זה, עד שבא רב ולימד**, שמשום ריבוי הישיבות, יש לדונה כארץ ישראל. וי"מ שלא רב גילה זאת, אלא מאז ומעולם, **משעה שגלו לשם כל הרבנים, ידעו הכל שכך דין בבל**.

יש אומרים, שגבולות בבל לענין גיטין, הם גבולות בבל לענין יוחסין, שנחלקו בהם החכמים במסכת קידושין דף ע"א. ויש אומרים, שלענין גיטין הכל מודים, שגבול בבל הוא הערבה השנייה הסמוכה לגשר.

ולדעת שמואל, אין דין בבל כארץ ישראל לענין גיטין, אף על פי שיש בה ישיבות, שמחמתם השיירות מצויות ממקום למקום, כי התלמידים ההולכים ממקום למקום, טרודים תמיד בגרסתם, ולכן אינם מכירים את חתימות אנשי המקומות שהולכים לשם. וגם אנשי אותם מקומות אין מכירים את חתימתם, כי מרוב טרדתם בגרסתם, אינם חותמים כלל בשום שטר. ולכן **המביא גט ממדינה למדינה בבבל, צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם"**, כי אם יבוא הבעל ויערער על הגט, שהוא מזויף, לא נמצא עדים לקיים את חתימות עדי הגט. [אבל המביא גט באותה מדינה בבבל, אינו צריך לומר כן, שכך הדין אף בחו"ל].

המביא גט מעיר שבה לשוק לעיר שבה השוק

המביא גט מהעיר שתושביה באים לשוק, לעיר שבה השוק, **אינו צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם"**, כי בני השוק מכירים את חתימות הבאים אליהם, משום שפעמים מניחים בידם את שטרותיהם, וגם בני העיר שבא ממנה הגט, מצוים כאן, ואם יבוא הבעל ויערער על הגט, שהוא מזויף, ימצאו עדים, שיוכלו לקיים את חתימות עדי הגט.

שבע תיבות בלא שרטוט, כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך.

אופן השרטוט

כתב רבינו תם, שהכותב פסוקים, אינו צריך לשרטט את כל השורות, ודיו ששרטט **שרטוט אחד מלמעלה**, ויכתוב תחתיו כמה שורות. וכן הדין אף בתפילין וספר תורה, [שיעשה ארבע שרטוטים מארבעה צידי הגליון ודיו], וכל המשרטט את כל השורות נקרא הדיוט, אלא אם כן אינו יכול לכתוב יפה בלא זה, שאז ראוי ששרטט את כל השורות, משום "זה א"י ואנוהו". **ורק במזווה יש חיוב מעיקר הדין, לשרטט את כל השורות.**

"וַיִּתְּנוּ הַקֹּלֶד בְּזוֹנָה"

רבי אביתר שלח לרב יהודה את הדברים הבאים, בני אדם העולים משם לכאן, כלומר מבבל לארץ ישראל, קיימו בעצמם, "וַיִּתְּנוּ הַקֹּלֶד בְּזוֹנָה וְהַקֹּלֶד מְכָרוּ בִּיָּין וְשִׁתּוּ" (יואל ד' ג').

רש"י מפרש, שכוונתו היתה, לומר עליהם, שחוטאים הם בכך, שהיו מניחים את נשותיהם עגונות, **ובטלים מפריה ורביה.**

ותוס' מפרשים שכוונתו היתה, לומר עליהם, שחוטאים הם בכך, שהיו מניחים את בניהם ובנותיהם בלא מזונות, עד שהיו צריכים לשעבד את עצמם למזונות.

וי"מ שכוונתו היתה, לומר עליהם, שחוטאים הם בכך, שהיו מוכרים את בנותיהם, כדי שיהיה להם אפשרות ללכת ללמוד תורה.

מי שאינו יודע דין

נתבאר, שרבי אביתר שלח באגרתו את הפסוק, "וַיִּתְּנוּ הַקֹּלֶד בְּזוֹנָה וְהַקֹּלֶד מְכָרוּ בִּיָּין וְשִׁתּוּ", ומבואר שכתב פסוק זה בלא שרטוט, שלא ידע שהדבר אסור.

ורב יוסף אמר, שמתוך כך שרבי אביתר כתב פסוק בלא שרטוט, משמע שאינו ראוי לסמוך עליו.

אולם אב"י אמר, שאפשר שאדם גדול לא ידע דין התלוי בקבלתו מרביתו, **ורק כשהוא טועה בדין התלוי בסברא, אינו אדם גדול.**

זנות פילגש בגבעה

בתחילת המעשה שארע בגבעה עם הפילגש של איש יהודה נאמר, "**וַתִּזְנֶה עָלָיו פִּילְגֶשֶׁת׃**" (שופטים י"ט ב'), ואי אפשר לומר, שהכוונה לזנות ממש, כי אם כן, לא היה

שהצריכו מעיקר הדין, כמביא ממדינת הים. ולפיכך הקשה לו, רבי, והלא כבר סיסאי מובלעת בתחום ארץ ישראל, וקרובה לציפורי יותר מעכו, ובעכו נחלקו חכמים אם נחשבת כמדינת הים, אבל זו שקרובה יותר, לדברי הכל אינה נחשבת מדינת הים. אמר לו, שתוק בני שתוק, הואיל ויצא הדבר בהיתר, יצא.

גיטין הבאים משם לכאן

רבי אביתר שלח לרב חסדא את הדין הבא, גיטין הבאים משם לכאן, כלומר כששליח מביא גט מבבל לארץ ישראל, אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

ולא רק משום שבני בבל בקיאים הם, שצריך לכתוב את הגט לשמה, [ואם כן, אין כאן את טעם התקנה כפי סברת רבה], **אלא גם משום שרבים הם העולים ויורדים מבבל לארץ ישראל, והשיירות מצויות**, ואין חשש שלא תוכל לקיים את הגט, [ואם כן, אין כאן את טעם התקנה גם כפי סברת רבא].

ורב יוסף אמר, מי יאמר לנו שרבי אביתר ראוי לסמוך עליו. ועוד, הרי הוא עצמו כתב מספר מילים מפסוק בלא שרטוט שלא כדיון, [כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך].

והשיב לו אב"י, ומה בכך, אפשר שיהיה אדם גדול, ובכל זאת לא ידע דין זה שאסור לכתוב בלא שרטוט, [מטעם שיתבאר בעזה"י בסמוך]. ועוד ראה יש לנו שאדם גדול הוא שהרי הקב"ה הסכים על ידו, [כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך, בענין ביאור פרשת פילגש בגבעה].

אסור לכתוב את כתבי הקודש בלא שרטוט

מבואר בסוגייתנו שאסור לכתוב כתובים בלא שרטוט, ונחלקו חכמים בכמה מילים הדבר אסור.

לדעת רבי יצחק, שתי מילים מותר לכתוב בלא שרטוט, אך **שלוש מילים או יותר** אסור. וכן פסק בעל הלכות גדולות.

ובמתניתא שנו, ששלוש מילים מותר לכתוב בלא שרטוט, אך **ארבע מילים או יותר** אסור.

ומפרש רבינו תם, שאין איסור זה, אלא כשכותב לשם פסוק, אבל מותר לכתוב לחבירו אגרת שלומים, בלשון הפסוק, לשם צחות הלשון, ואינו צריך לשרטט. **אולם בירושלמי משמע שאף לשם צחות אסור.**

ומבואר בסוגייתנו, שרבי אביתר לא ידע דין זה, וכתב

כל אדם המטיל אימה יתירה, עלול לבוא לידי ערווה של בעילת נידה, אם תירא אשתו לומר לו שלא טבלה, כשנאנסה ולא יכלה לטבול בזמן טבילתה.

ב. שפיכות דמים. שנהרגה הפילגש על ידי בני העיר. וכן כל אדם המטיל אימה יתירה, עלולה אשתו למות, כשבורחת מפניו, כשיראה ממנו, ומסתכנת בדרכים.

ג. חילול שבת. שמעשה פילגש בגבעה, היה ביום השבת, ונתחללה השבת. וכן כל אדם המטיל אימה יתירה, עלולים בני ביתו לחלל את השבת מחמת יראתו, כגון אם לא הספיקו להדליק את הנר מבעוד יום, ייראו מפניו, וידליקו משחשיכה. [ולגרסת ר"ח, **חילול השם.** שבמעשה שבגבעה נתחלל שם שמים. וכן יכול להיות, בכל איש, המטיל אימה יתירה].

ופעמים עלול לבוא לידי שאר עבירות, כמו שארע עם אדם גדול אחד, הוא רבי חנינא בן גמליאל, שהיה מטיל אימה יתירה בתוך ביתו, ופעם אחת אבד בביתו בשר שחוטא, שהוכן עבורו, ותלשו עבדיו **אבר מן החי**, ובקשו להאכילו.

דברים שצריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשכה

שלושת הדברים הבאים הם צורך השבת, ואי אפשר לעשותם בשבת עצמה, ולפיכך צריך אדם לזרז את בני ביתו קודם השבת על עשייתם.

(א) **ישאל אותם אם כבר עשרו** את הצריך לסעודות השבת. (ב) **ישאל אותם אם כבר עירבנו.** [מתוך פירוש רש"י כאן משמע, שהכוונה לעירובי חצירות או תחומין, ששני אלו יכולים לעשות רק מבעוד יום. אולם תוסי' כתבו, שעירובי חצירות ניתן לעשות גם בין השמשות, ומבעוד יום הוא שואל דווקא על עירובי תחומין]. (ג) **יאמר להם להדליק את הנר.** [את שני הדברים הראשונים הוא שואל, אם עשו או לא, כי יתכן שעשו, אבל על הנר אינו שואל, שהרי רואה אם יש אור בבית או לא, ולכן כשרואה שאין אור, יאמר להדליק את הנר].

ואמר רבה בר רב הונא, **אף שמצוות חכמים לומר את הדברים הללו, יש לאומרים בנחת, כדי שיתקבלו דבריו.**

ואמר רב אשי, שקיים את דברי רבה בר רב הונא מסברא, אף שלא שמעם ממנו.

הולך להחזירה, ונחלקו חכמים מה היה הדבר.

רבי אביתר אמר, זבוב מצא לה. כלומר זנות האמורה בענין היא מלשון מזון, שהיה פגם במזונות, שהכינה לו, שמצא זבוב בקערה.

ורבי יונתן אמר, נימא [=שערה] מצא לה. ללשון ראשון בגמרא, דעת רבי יונתן, שזנות האמורה בענין היא לשון תשמיש, שהיה פגם בתשמיש עמה, שלא גילחה היטב **שערות אותו מקום**, ובא על ידי זה לידי סכנת כריתת הגיד. **וללשון שני** בגמרא, גם רבי יונתן מפרש שזנות האמורה בענין היא לשון מזון, שהיה פגם במזונות, שהכינה לו, שמצא **שערה בקערה.**

ומצאו רבי אביתר אליהו ושאל אותו מה עושה הקב"ה. והשיב לו אליהו, עוסק בפרשת פילגש בגבעה. שאל רבי אביתר, **ומה הוא אומר.** והשיב לו אליהו, כך אומר הקב"ה, **אביתר בני אומר זבוב מצא לה, ויונתן בני אומר נימא מצא לה.** הקשה רבי אביתר, וכי יש ספק לפניו שאומר את שתי הדעות. והשיב לו אליהו, **אלו ואלו דברי אלהים חיים הן,** כלומר דברי שניכם נכונים הם, **שמצא גם זבוב וגם נימא, אלא שעל מציאת הזבוב לא הקפיד, ועל מציאת הנימא הקפיד.**

ללשון הראשון, לא כעס על הזבוב שמצא בקערה, כי אין בזה סכנה, אלא מיאוס, אבל על **השערות** שלא גילחה **באותו מקום**, כעס, כי היה יכול לבוא על ידי זה לכלל סכנה, של כרות שפכה. [=זבוב מאיסותא ונימא סכנתא].

וללשון השני, בשניהם לא היה לו סכנה, כי **שניהם** נמצאו **בקערה**, ומכל מקום על הזבוב שמצא לא כעס, כי בא מעצמו לאונסה, אבל על השערה שמצא כעס, כי לא באה אלא בפשיעתה. [=זבוב אונסא ונימא פשיעותא].

הטלת אימה יתירה בתוך ביתו

אמר רב חסדא, **לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו,** שהרי פילגש בגבעה, הטיל עליה בעלה אימה יתירה, והפילה כמה רבבות מישראל.

ואמר רב יהודה אמר רב, **כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו, סוף הוא בא לידי שלש עבירות,** (א) גילוי עריות. (ב) ושפיכות דמים. (ג) וחילול שבת, [ור"ח גורס חילול השם]. כמו שארע במעשה פילגש בגבעה.

א. גילוי עריות. שבאו על הפילגש כל בני הגבעה. וכן